

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת מכות - דף כא

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

איסור קרחה - מייחד את עם ישראל ל"עם סגולה"

התורה משתמשת בג' מקומות בייחוד של בני ישראל על שאר אומות העולם, בלשון "עם סגולה".

א. בפרשת ואתחנן, אחר שהתורה מצווה על איסור חתנות עם הגויים, ואיסור לא תחנם, אומרת התורה "כי עם קדוש אתה לד' אלקיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה" (דברים ז, ו). ב. באיסור "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת" (דברים יז, א), מיד אח"כ אומרת התורה, "כי עם קדוש אתה לד' אלקיך ובך בחר ד' להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה" (שם, ב).

המשוואה, באותם מקומות שנזכר "עם סגולה", הכוונה ייחוד של עם ישראל כנגד האומות, לא להיות קשורים עם עבודה זרה בשום אופן, להתרחק מהגויים, בענייני חתנות ונשיאת חן. ובנוסף ההכרה באמונה - כל מה שעושה הקב"ה בעולמו, הכל עם חשבון אף שלא תמיד האדם מבין.

"עם סגולה" - ביטוי מרומם שהתורה משתמשת בו, כאשר היהודי מתרחק מהגוי, ובגדל מאומות העולם. זהו "עם סגולה מכל העמים" (דברים ז, ו), כאשר מתו מוטל לפניו ובא להרעה על מידותיו של הקב"ה, ומקבל את הדון באהבה, לא עובר על איסור "ולא תשימו קרחה בין עיניכם", כאשר מגיע להבנה הבריאה, שהכל בגזרת עליון, "ובך בחר ד' להיות לו לעם סגולה" (דברים יז, ב).

ג. הפעם השלישית שנזכר "עם סגולה": כאשר משה רבנו מסיים לבאר את התורה, ואומר לבני ישראל: בכל יום יהיו המצוות בעיניכם כחדשים כאלו עתה נצטוויתם עליהם, (רש"י ורמב"ן דברים כו, טז) אומרת התורה "וד' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דבר לך ולשמרו כל מצוותיו". ביאר הרמב"ן, "כיון שקבלתם עליכם כל התורה בפירושה ובדקדוקה ובחדושיה הנה גדלתם השם ורוממתם אותו שיהיה הוא לבדו לכם לאלוקים לא תתורו באל אחר כלל".

המגלה בתער האם ראוי לעלות לתורה?

מבואר בגמ' שלמדו השחתת הזקן, "פאת" האמור באיסור השחתת הזקן לכהן, מ"פאת" באיסור השחתת הזקן לכלל עם ישראל. האם אדם שחשוד על גילוח בתער והשחתת הזקן, האם מותר לעלות אותו לתורה במיני הקראיים.

במגלה עמוקות (פרשת קדושים) הביא בשם הגאון רבי אלעזר בעל הרוקח בספר סודי רזיא שכתב, שאסור להעלות לספר תורה מי שמגלח זקנו בתער, שנאמר "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי", "לספר" לשון תספורת, "ותשא בריתי עלי פיך", בריתי זו תורה, שאנ', אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי.

אמנם בספר חסידים (סי' תשסח) כתב, לא יתכן לקרוא לספר תורה בפרשת עריות למי שהוא חשוד על העריות, וכן על כל דבר שהאדם חשוד עליו, לא יקראנו לעלות באותה פרשה, כדי שלא ילבין פניו ברבים.

ע"ז הדרך הביא בחת"ס (או"ח סוף סי' טו), הביא בשם רבו הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל, שאין לקרוא לתורה את מי שאינו נזהר באיסור חדש, בפרשת העומר, שנאמר שם: ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, וכן כל כיוצא בזה.

אולם בכנסת הגדולה (סי' רפב' בהגהות הטור) והאליה רבה (סי' קלח) כתבו, שזהו באופן שהוא רק חשוד על כך, ולא נתברר הדבר, אבל אם הדבר ברור, אדרבה ראוי לקרוא כדי שיתבייש וידע עונשו ויפוש מהם, ושב רפא לו.

ברב פעלים (ח"ב או"ח סי' יא) האריך לדון בכמה נושאים הקשורים לעוברי עבירה, צירוף למינוי, לזימון, לתורה וכד'. וכתב בתו"ד, מהשב יעקב (אה"ע סי' יז) שכתב, מחמת השחתת הזקן אין לפסלו רק אחר התראה שמזהירים אותו ומודיעים לו שעבר בחמשה לאוין וכו'. והביא מהר"ח פלאגי ז"ל (חיים ביד סי' צ') שהביא מספר שאלת יעב"ץ, שהגאון יעב"ץ ז"ל בתשובה שם התנצל על מה שהיו מרננים אבתוריה שהיה מסביר פנים למי שלא הזקן, והשיב להם כי עם הוא לו לבב כמותם, אבל מה נעשה כי הדור פרוץ, ובראותם שאנחנו מרחיקים מהם הם יוצאים לגמרי חוץ לדת, לכן ע"י ההתקרבות וההסברת פנים הם מתביישים ואינם פורקים עול התורה לגמרי.

היתר להתגלח בספירת העומר, כדי שלא יכשלו באיסור השחתה.

בשאל החיד"א בשו"ת חיים שאל (ת"א סי' ו) על קהילה שרח"ל נכשלו באיסור השחתת זקנו וככל מתשובת הרשב"א שאדם נשבע ועלתה לחצוק, וחושש הוא שיעבור על דברו והוצא שיתיר לו חכם. ונקט הרשב"א שאין להתיר לו כיון שצחוק בין כך הוא איסור. ואין להתיר לו איסור חמור של שבועה כדי שיעבור על איסור קל של שחוק. והאריך החיד"א לדון בדבריו.

ועוד הביא מהגמ' בגיטין, הייתה שפחה שנהגו בה העם מנהג הפקר, ורבה שחררה. אע"פ שהוא עבר על איסור לשחרר עבד או שפחה כנענית שאמרה תורה "לעולם בהם תעבדו", מ"מ אמרו בש"ס כיון שנהגו בה מנהג הפקר, איסור דרבים עדיף. א"כ מוכח מסוגיא זו שבאמת עדיף לעבור על איסור קל, כדי שישמרו איסורים נוספים. ודן בהרחבה בכל הנזכר.

ישרת לנפש לא תתנו בבשרכם ממה שנאמר "לנפש" הכוונה דווקא על מת, ולא על צער ביתו שנפל או ספינתו שטבעה. **וממה שנאמר** "ישרת" בתוספת "ו" מבואר שיש חיוב על כל שריטה ושריטה אפילו ה' על מת אחד. **אמר רבי יוסי** המקור שחיוב ה' לאוויים על שריטה אחת על ה' מתים, **ממה שנאמר** "לנפש" לחיוב על כל נפש ונפש. **ואמנם למדנו** שאינו חיוב על ביתו וספינתו, **אבל רבי יוסי** סבר ששריטה וגידה עיני אחד הם ונאמר "לא תתגודדו למת" **ומכאן** למד שאין חיוב אלא על מת, ומ"לנפש" למד לחיוב על כל מת ומת.

אמר שמואל אם שרט בכלי חייב ב', משום שריטה ומשום גדידה. **ואמנם** למדנו בברייתא ששריטה וגדידה הם דבר אחד אלא שזה בכלי זה ביד ואין לחיוב ב', **אולם שמואל למד כדעת רבי יוסי**. **למד התנא לפני ר' יוחנן** אם שורט בבשרו מחמת צער על המת בין ביד בין בכלי, חייב. **אם שורט** כדי לעבוד ע"ז (למסקנא) **ביד** פטור, **בכלי** חייב, ממה שנאמר "ויתגודדו כמשפטם בחברות וברמחים".

על הקפת הראש חייב ב', **הראה רב ששת** ביתס לעצמו, בב' המקומות שמתחברים פרקי עצמות הראש. **וכן הראה** על פאות הזקן בפרקים שתחת האוזן שם מתחיל הלחי התחתון. **לדעת ר"א** על כל פאות הזקן שהשחית בפעם אחת חייב אחד, **משום** שלמד שהכל מוגדר לאו אחד.

לדעת רבנן החיוב כאשר גילח בתער, "ופאת זקנם לא יגלחו" לא תשחית פאת זקנך", **למדו** גז"ש "פאה" מהאיסור הנאמר בהנייה לאיסור הנאמר בישראל. **לשון** השחתה, מבואר שאין איסור גילוח במספרים, **אבל** היה לאיסור מלקט ורהיטני שיש בהם צורה של השחתה כיון שיועד על שורשי השיער, **ע"ז נאמר** "לא יגלחו" שהאיסור הוא גילוח בצורה של השחתה, והכוונה ב"תער". **לדעת ר"א** יש איסור אף במלקט ורהיטני, **ולומדת הנמ'** שאינו חולק על הדרשה, אלא סבר שאף בהם יש דרך גילוח.

איסור כתובת קעקע, חייב מלקות רק כאשר כתב קעקע. הכתיבה יכולה להיות בדיו או בכחול. **לדעת רבי שמעון בן יהודה בשם ר"ש**, חייב רק כאשר יכתוב את ד' שנאמר "וכתובת קעקע לא תתנו בכס אני ד'", **שאל רב אחא בנו של רבא את רב אשי**, האם הכוונה שכתובת "אני ד'", **אמר לו רב אשי** שהכוונה כדברי בר קפרא שלא יכתוב שם ע"ז, **ודרש** שלא יכתוב כתובת קעקע להכתיש את ד'.

אמר רב מלכיא בשם רב אדא בא אהבה אסור להניח אפר מקלה על המכה, **כיון** שזה נראה כתובת קעקע.

לדעת רב נחמן (חיננא לב"ח) בריה דרב איקא, **רב מלכיא אמר**, "שיפוד" (מותר לטלטלו ביו"ט מן הצד). "שפחות" (חייבת אשה לנשות מלאכה אפילו יש הכניסה מאה שפחות). "גומות" (קטנה לא חולצת אם אין לה שערות אלא גומות). **ורב מלכיא אמר**, "בלורית" (לא לספר גוי במקום הבלורית שזה דרך ע"ז). "אפר מקלה" (אסור להניח על מכתו שנראה כתובת קעקע). "גבינה" (אסור לאכול מעכ"ם היות ומרחים בשומן ד"א). **ולרב פפא**, ההלכה של "שפחות" אמר רב מלכיא ולא רב מלכיא.

רב ביבי בר אביו הקפיד שלא להניח אפר מקלה אפילו על מכה דל הקות דם מחשש שנראה כתובת קעקע. **מאיך אמר רב אשי** כל מקום שיש מכה מותר כיון שהמכה מוכיחה עליו עשהה לרפואה.

גזיר שהיה שותה יין כל היום, חייב אחת. אם התרו בו ואמרו לו אל תשתה, וממשיך לשתות, חייב על כל אחת ואחת. וע"ז הדרך אם היה מטמא למתים כל היום, חייב אחת. אם התרו בו חייב על כל אחת ואחת. וכן על גילוח. **היה לבוש כלאים** כל היום חייב אחת, ואם התרו חייב על כל אחת ואחת. **ובלשון המשנה** מבואר שפשט ולבש, **ואמר רבי יבבי בשם רבי יוסי**, שאין צריך לפשוט ממש אלא התראה על כל הוצאה והכנסה של היד מהשרוול, **והראה רב אחא בריה דרב איקא** שפשט ממש. **רב אשי אמר** אפילו לא פשט, אלא כל ששהה כדי לפשוט וללבוש חייב שוב.

אם חרישה שיש בה ח' לאוויים, חרש בשור חמור שבת **מוקדשים**, וחרש כלאים **בכרם** בשנה **שביעית**, והיה ביו"ט והחורש הוא **גזיר כותב הקברות**. **לחנניא בן חכנאי** אף לבש בגד **כלאים אמרו לו חכמים** שלא זה אינו מן השם של החרישה, **אמר להם** והרי אף הדין אינו קשור לעצם מעשה החרישה.

אמר רבי ינאי כאשר התאספו חכמים **אמרו**, אדם שחיפה זרעים של כלאים לוקה. **אמר ר' יוחנן** לכאורה הלכה זו למדנו במשנה שלנו, החורש שחייב משום כלאים לכאורה מדובר שכיסה את הזרעים בשעה שחרש. **אמר לו רבי ינאי**, אם לא הייתי אומר את ההלכה שחיפוי כלאים מחייב, לא היית מדייק כך במשנה. **אמר ר"ל לר' יוחנן** רבי ינאי הסכים אתך שכן זה הביאור במשנה, **אבל בלא דבריו** היה מקום לבאר שהמשנה זה **שיטת ר"ע** שהמקיים כלאים חייב, וחייב המדובר זה לא מעשה כלאים חדש, **אלא** אי עקירה של מה שהיה. **מקורו של ר"ע** "שדך לא תזרע כלאים" ונדרש כביכול כתוב כלאים שדך לא" והכוונה שאסור לקיים.

אמר עולא לר"א היה מקום לחייבו אף משום זרע ביו"ט, **ואמר ר"נ** שהתנא לא כתב את הכל, **ודחה את דבריו** ממה שנאמר במשנה שעובר על ח' לאוויים, **אלא אמר לו** משום שאין חילוק מלאכות ביו"ט וחייב קרבו אחד על כמה מלאכות. **והודה** לו בזה.